

I. GIMNAZIUL GRECO – ORIENTAL

„Personalul didactic din Suceava este foarte bun, căci toți profesorii sunt ieșiți de la Facultatea de Litere și Științe din Viena și sunt români...; liceul din Suceava ar fi merit să devină un foarte bun, dacă nu cel mai bun, institut secundar românesc.”

Mihai Eminescu

Timpu a marcat deja scurgerea a 145 de ani de la deschiderea la 17 septembrie 1860 a cursurilor școlare la primul lăcaș de învățământ secundar din Suceava, devenit ulterior singurul liceu cu predare în limba română în Bucovina anexată Imperiului Austro-Ungar. Suceava, focar de tradiție și simțire românească, veche capitală Mușatină, legată de numele și faptele marelui voievod Ștefan, de ctitoriile reprezentative ale spiritualității ortodoxe moldave, își adăuga prin liceul născut din energicele insistențe ale oamenilor locului, o nouă vatră de lumină. Merite incontestabile în formarea unei intelectualități românești animată de spiritul naționalității în acest colț de țară și recunoștința generațiilor viitoare și-a câștigat acest liceu cu cea mai mare longevitate din Bucovina.

Deși noua stăpânire austriacă găsea în această parte a Moldovei școli domnești în care dascălii predau literatura greacă, istoria, filosofia, teologia, latina, matematica și, mai nou, germana, dublate prin existența școlilor clericale, guvernatorul numit – generalul conte von Spleny -, administrator eficient, dar și om de cultură, a militat pentru reformarea școlii, văzută de el deocamdată ca ineficace în îndeplinirea misiunii de luminare a poporului; ea putea deveni, restructurată, un instrument politic, consolidând în noua autoritate prin creșterea unei intelectualități fidele imperiului. În memoriul adresat Consiliului Marțial de la Viena (1779), își motiva demersul exprimându-și dezamăgirea profundă față de lipsa de cultură a nobilimii bucovinene. Reticența autorităților vieneze față de proiectul punctual transmis de guvernator în sensul dezvoltării instituției școlare l-a determinat a apela la Comandamentul general din Galiția pentru dirijarea dajdiei școlii plătită de preoțime, spre ridicarea de noi clădiri și asigurarea salariilor dascălilor din Suceava și Rădăuți. Alte măsuri în același spirit iosefinist vor fi luate ulterior de guvernatorul Enzenberg (1783); în nou înființatele școli normale din Suceava și Cernăuți, profesori aduși din Transilvania vor preda limba germană, latina, româna, filosofia, teologia.

Acest început promițător va apune însă curând, în condițiile arondării Bucovinei la Galiția și a reacției oficiale la spiritul egalitar propagat de revoluția franceză. Majoritatea școlilor devin institute romano-catolice, încadrate cu învățători polonezi, necunoscători ai limbii române. Nenumăratele proteste ale Consistoriului greco-ortodox din Cernăuți vor atrage, în sfârșit, prin rezoluția imperială din 18 mai 1844, dreptul său de a supraveghea școlile naționale, trecerea la predarea în școlile triviale în limba maternă, iar limba germană va înlocui polona. Revoluția de la 1848, prin impunerea noului statut de Mare ducat autonom Bucovinei, a modificat și situația învățământului ce intra sub supravegherea protopopilor districtuali ortodocși.

În buna tradiție a făuririi unei civilizații de nivel european pe tot întinsul imperiului, guvernul vienez a dispus înființarea de școli secundare și în Bucovina; cea din Cernăuți (1808), va deveni efectiv cu structură integrală liceu în 1848; aici limba română era inclusă ca disciplină de predare, titular la catedra respectivă fiind Aaron Pumnul. Primele solicitări de a se înființa un liceu în Suceava, centru al zonei cu populație compact românească din Bucovina, s-au manifestat din 1844. Aceste demersuri semnificau o adevărată revigorare a spiritului național, dorința emancipării culturale, afirmarea prin personalități alături de celelalte etnii din imperiu. Spinoasa problemă a finanțării s-a rezolvat ca o soluție de stingere a procesului privind dreptul de proprietate asupra domeniilor Tătărași și Areni revendicat de oraș și principele Mihail Sturza. Întrând în posesia orașului 1543 jugăre, Consiliul orașenesc va decide arendarea unei părți contra a 2625 florini anual, cu destinația principală de a se înființa un gimnaziu inferior și o școală reală inferioară. Consiliul local nu ascundea atunci speranța că, prin apariția unei școli secundare, Suceava va cunoaște o renaștere culturală demnă de veche capitală a Moldovei. Îndelungatele tratative purtate între septembrie 1857 – iunie 1859 între delegația guvernamentală și cea a consiliului local s-au finalizat prin angajamentul urbei de a folosi banii obținuți pentru închirierea și întreținerea unui edificiu, dotarea cabinetelor și bibliotecii, plata personalului de întreținere; în schimb, se primea asigurarea că în viitorul institut “Principele ereditar Rudolf” predarea se va face în limba germană și moldovenească, iar profesorii să fie salarizați de stat. În principiu de acord cu rezoluția guvernului provincial din 18 februarie 1860, autoritățile vieneze, pentru a nu încărca bugetul cu salariile estimate la peste 5000 florini, au decis ca gimnaziul (care ar fi integrat și copii români) să fie un institut greco-ortodox, cu profesori prioritar de această religie, iar cheltuielile să fie suportate din Fondul religios. Absența de cadre calificate ortodoxe, urma a fi temporar suplinită prin profesori catolici, până la apariția viitorilor absolvenți români ai universităților din Viena sau Praga, bursieri ai bisericii ortodoxe bucovinene. În schimbul de

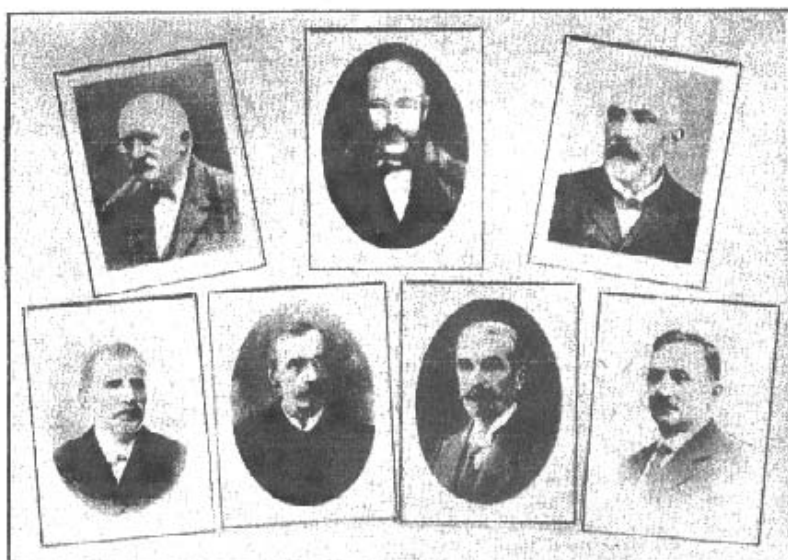
note dintre ministerul de resort și episcopul Eugen Hacman, se obține agrementul celor două părți. La 30 iunie 1860 guvernul central înainta suveranului uricul de fondare. Ministerul transmitea guvernului provincial, la 13 iulie, instrucțiunile de funcționare a noi școli:

1. “În anul școlar 1860-1861 să se activeze numai două clase;
2. Pentru pregătirea profesorilor greco-orientali la Universitatea din Viena se vor crea stipendiile trebuincioase de câte 500 florini anual;
3. În temeiul dispozițiilor legale se va putea introduce limba română, ca limbă de instrucțiune, în cele patru clase inferioare, la un număr mai mare sau mai mic de obiecte, îndată ce profesorii vor cunoaște pe deplin amândouă limbile, germană și română, și după ce se vor întocmi și cărțile didactice în această limbă.
4. Deocamdată, până ce se vor îndeplini condițiile arătate, întrebuințarea limbii române se admite la instrucțiunea religiei greco-orientale și a limbii române”

La 4 septembrie 1860, în baza ordinului nr. 14805 al Ministerului Învățământului din Austria, se inaugura la Suceava **Gimnaziul Superior Greco-oriental**, prima și singura școală românească secundară din această parte a țării până la Marea Unire.

În primul an școlar (1860 – 1861) urmau a funcționa două clase (clasa I cu 60, clasa a II-a cu 19 elevi), unii elevi fiind transferați de la liceul din Cernăuți. Locul limbii române era deocamdată modest, fiind inclusă la disciplinele religie și limba română până când, venirea de profesori cunoscători ai limbii și elaborarea de manuale (desigur, tot prin efortul lor), ar permite extinderea sa ca limbă de predare la mai multe obiecte de la ciclul inferior (clasele I – IV).

Primul director al școlii a fost profesor dr. Iosef Marek, transferat de la liceul din Brünn; împreună cu dr. Blasius Knauer din Stiria și Iosef Rohrmoser din Salzburg împărțea predarea limbii latine, limbii germane, istoriei, geografiei, istoriei naturale și matematicii; catihet, profesor de religie și limba română a fost preotul Constantin Morariu-Andrievici, primul profesor al școlii care a avut menirea și chemarea de a instrui elevii în limba populației majoritare.

Directorii liceului (1860–1935).
 Dr. I. Marek (1860–1879) I. Limberger (1871–1882) St. Dracinechi (1884–1894)
 St. de Repla (1898–1906) C. Cosovici (1906–1910) C. Procopovici (1910–1918) V. Bardabus (1918–)

Clădirea desemnată a găzdui școala proclamată **Griechisch-ortodox Obergymnasium** (actualul Liceu de arte din strada Curtea Domnească) avea destinația școlară încă din 1784 fiind construită pe temelia curților domnești. O adnotare de

la început de secol XIX făcea o prezentare succintă a interiorului: la parter locuința directorului și două săli de clasă, la etaj – cancelaria și alte trei săli. În acest spațiu, devenit curând insuficient, va funcționa un timp gimnaziul superior până la construirea noului (și actualului) sediu în 1895.

Inaugurarea a avut loc la 4 septembrie 1860, fiind precedată de o liturghie specială săvârșită în catedrala Sfântu Gheorghe de vicarul episcopal Teofil Bendela, și de sfințirea școlii de către un sobor de 30 de preoți în prezența unui public numeros. Anul școlar a demarat efectiv însă pe 17 septembrie 1860. Într-un succint raport adresat Guvernământului Galiției, directorul Marek făcea cunoscut debutul activității liceale la Suceava: „Cu respect, iscălitul înștiințează respectuos că la Gimnaziul din Suceava, la 17 septembrie 1860, a început învățământul regulat, după ce la 15 septembrie, atât pentru elevii gimnaziali romano-catolici cât și pentru cei ortodocși, s-a ținut în mod sărbătoresc înaltul serviciu divin și după aceea a fost publicată legea disciplinară. În același timp, respectuosul iscălit depune pentru aprobarea înaltului guvernământ tabelele situației personale a corpului profesoral din Suceava...” (Arhivele Statului Suceava, Fond Liceul „Ștefan cel Mare”).

Începutul a fost grevat de lipsa manualelor, mobilierului, de slaba pregătire a elevilor clasei a 2-a, transferați din Cernăuți. Pepiniera clasei I a fost școala primară capitală din Suceava care a oferit un prim lot de 29 elevi. Planul de învățământ în vigoare în imperiu din 1856 și unitar pe tot întinsul său, prevedea un număr săptămânal de 24 ore la clasele I, II, ponderea căzând în liceu pe studiul limbilor clasice (latina și greaca) ce însumau peste o treime din numărul săptămânal de ore; urmau limba germană (3-4 ore), matematica (3-4 ore),

limbii române alocându-i-se doar două ore săptămânal. Aici se întâmpinau și cele mai mari dificultăți, lipsind programa, manualele de gramatică și literatură. Abia în 1864, Aron Pumnul avea să pună la dispoziția elevilor o gramatică a limbii române (Grammatik der Romänischen Sprache für Mittel Schulen) revăzută și republicată în 1882 de profesorul sucevean Dimitrie Isopescul. Dovedind receptivitate, guvernul a îmbrățișat insistenta propunere a profesorului Constantin Andrievici de a se transfera o a treia oră disciplinei, prin preluarea de la limba germană, cu atât mai mult cu cât limba de predare era cea germană. Același Constantin Andrievici este și primul autor de manuale în limba română pentru uzul predării religiei la clasele I, II. În 1862, ciclul inferior era completat prin înființarea claselor III, IV, adăugându-se corpului profesoral Ferdinand Gaspary și Franz Novotny (de la liceul din Praga).

Supravegherea bunului mers al școlii a fost încredințată comisarului episcopal Teoctist Blazevici, egumen al Mănăstirii Dragomirna, cu misiunea raportării periodice a constatărilor făcute superiorilor săi, lucru firesc în condițiile susținerii financiare de către Biserică. Sarcinile încredințate acestuia se refereau la întreaga paletă a activității gimnaziului:

1. „Să se încredințeze despre sentimentele religioase și morale ale junimii studioase spre a putea raporta episcopului, fără întârziere, când ar observa o oarecare scădere;
2. să aibă cunoștință de toate cărțile didactice;
3. să urmărească, cu prilejul hospităriilor, la diferite materii și examene, ori de se consideră îndeajuns principiul creștin și neclintita iubire către stat și împărat;
4. să îndrume și supravegheze pe catihetul liceului în toate obligațiile școlare și bisericești;
5. să întrețină cu directorul liceului raportul dictat de respectul reciproc;
6. să facă la finele fiecărui an școlar relațiune amănunțită episcopului”.

Deschiderea cursurilor clasei a V-a (cu 19 elevi) în 1863, impunea venirea unui nou profesor în persoana reputatului filolog Johann Kriz, până atunci în exercițiu la liceul din Pressburg; el își va dedica următorii 18 ani liceului din Suceava. Apreciat profesor de limbi clasice, va crea preocuparea spre acest domeniu, abordat cu talent de viitorii profesori Dracinschi, Muntean și Vicol. În același an 1863, sporește numărul profesorilor români prin Ștefan Nosievici (cel care va întemeia Societatea de Cântare), Ioan Beldian și Dimitrie Isopescul. Nosișevici, primul profesor laic român de la gimnaziu sucevean, a extins predarea muzicii ca disciplină (avându-i elevi printre alții și pe Simion Florea Marian și Ciprian Porumbescu) și a folosit în predarea matematicii și a fizico-chimiei alături de germană, limba română. Încurajați de el, tinerii suceveni constituiau orchestre, coruri care se produceau în

public, participând sub bagheta profesorului lor la animarea vieții culturale și muzicale a orașului. Printre puținele sale compoziții tipărite, „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Poporului Român în Bucovina” publica corul Tătarul și marșul „Drum bun” (1868-1869). De altfel, însuși directorul Gimnaziului Superior, Iosef Marek, patrona toate manifestările ce implicau pe profesorii școlii, fiind președinte al Sucyawaer Gensagverain.

După 1867, în rândul elevilor se dezvoltă interesul pentru manifestările muzicale românești prin colinde, serenade sau coruri bisericești. Apreciat era cvintetul de coarde condus de Ciprian Porumbescu sprijinit în însușirea de melodii populare de lăutarul sucevean Grigore Vindireu. În egală măsură, bogăția vestigiilor medievale existente în Suceava a trezit preocuparea elevilor pentru cunoașterea istoriei naționale, inexistentă în paginile manualelor aprobate de Ministerul austriac. Grigore Grigorovici, Gherasim Buliga, dar, mai presus, Simeon Florea Marian, cultivau printre colegi entuziasmul istoricului. Acesta din urmă a fost, de altfel, inițiatorul și președintele Societății Literare a Junimii Române Studioase din Suceava.

În 1866, liceul va căpăta structura completă cu cele 8 clase, dând prima promoție de absolvenți (9 elevi). Calitatea profesorilor suceveni a condus la promovarea unora în ierarhia administrativă ca o recunoaștere a meritelor personale: prof. Dr. Iosef Marek va deveni inspector general al Bucovinei, Constantin Morariu Andrievici va fi numit profesor la Institutul teologic din Cernăuți, Dimitrie Isopescul va fi director al Școlii Normale din Cernăuți și inspector școlar...

După interimatul de 1 an al decanului de vârstă Johann Kriz, direcția liceului a fost preluată între 1871 – 1884 de profesorul Johann Limberger. Fire opacă, adept al respectării ad litteram a regulamentelor, el va sancționa inițiativa – de altfel laudabilă – ale unui grup de zece absolvenți ai clasei a șaptea în frunte cu Marian în 1870; fiind excluși de la susținerea examenelor finale, ei vor porni spre școli transilvane spre a se întâlni cu spiritul național atât de activ acolo. În drumul său, Marian a fost puternic impresionat de întâlnirea cu doi dintre foștii prefecți ai lui Avram Iancu: Axente Sever și Simion Balint.

În 1870 – 1871, directorul Limberger era secondat de un colectiv modificat prin transferul a 12 profesori noi. Acești ani se particularizează prin creșterea ponderei profesorilor români (de la 13 străini și 2 români – la 3 străini și 14 români), precum și prin înființarea claselor cu predarea în limba română (clasele paralele). Programa școlară se completează cu discipline opționale (obiecte libere) în dorința realizării unei personalități complexe a tânărului (limba italiană, stenografia, desen, gimnastică). O încercare a directorului Limberger de a transforma profilul claselor inferioare din umanist în real în 1871 a fost refuzată de către

minister ca fiind pripită; lipsa cadrelor de specialitate și nevoile pregătirii de clerici români au fost argumente de netăgăduit. De altfel, gimnaziul cunoștea o scădere temporară a calității actului educativ tocmai datorită fluctuației profesorilor și a lipsei lor de exigență.

În 1872 revenea în școală ca profesor un bursier al Fondului religios ortodox – Ștefan de Repta, ceea ce transpunea în viață prevederea actului de fundație al liceului. Fără a exagera, adevărată sevă a continuității, angajarea bisericii ortodoxe a fost suportul principal al dăinuirii școlii sucevene. Prilejul manifestării recunoștinței pentru susținerea financiară a instituției de către biserica ortodoxă se va ivi la 11 noiembrie 1880, când vizita mitropolitului Bucovinei, Silvestru Morariu Andrievici, a fost întâmpinată cu deosebită căldură de elevi și profesori.

Ideea de a oferi copiilor români profesori de aceeași etnie s-a regăsit în înlocuirea în 1875 a trei suplinitori germani cu cei de a căror nume se va lega efectiv prestigiul școlii sucevene: Ștefan Dracinski, Vasile Bumbac, Ștefan Ștefureac, urmați în 1879 de Gherasim Buliga.

Schimbările de acest gen au fost un cadru benefic pentru tinerii români, animați de manifestări de voință națională ca serbările pan românești de la Putna (1871), unde elevul sucevean Porumbescu a cântat „Daciei întregi”, Războiul de independență sau acțiunile de curaj ale societății studentești Arboroasa de la Cernăuți, condusă de același Ciprian Porumbescu (1875-1877). Elevul Levescu a trecut chiar granița, încadrându-se voluntar în armata română pentru scurt timp. Desigur că astfel de manifestări i-au creat lui Porumbescu motivația viitoarelor compoziții ca: Imnul Unirii, Imnul lui Ștefan cel Mare, Altarul Mănăstirii Putna, Crai Nou, Tricolorul.

Un moment de referință în istoria liceului îl constituie decretarea înființării claselor paralele românești. Acest succes excepțional a fost rodul unor insistențe de durată pentru instruirea în limba națională, în care s-au reunit petițiile comunităților românești din localități urbane și rurale, intervențiile deputaților români, atitudinea favorabilă a dietei provinciale.

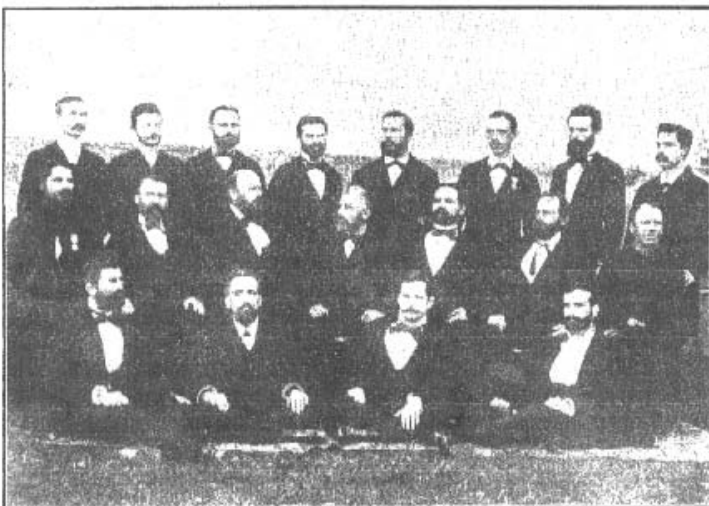
Pornindu-se de la vechiul plan de învățământ aprobat de ministerul austriac în 1856, pe fondul regimului liberal de guvernare din provinciile Cisleitaniene, „limba țării” (în cazul Bucovinei, limba română) câștiga teren; două ore săptămânal din 1860, trei din anul următor (pentru scurt timp); religia se preda în limba română în alte două ore. Populația majoritară din zonă demarase din 1876 demersuri pentru generalizarea predării în românește. În ședința dietei provinciale din 12 aprilie 1876, deputatul Alexandru Vasilco susținea legitimitatea memoriului semnat de locuitori din nouă sate, recomandând spre decizie favorabilă guvernului solicitarea. Acesta se exprimă favorabil în principiu (adresa nr.441 din 25 aprilie)

urmând ca liceul să evalueze posibilitățile transpunerii în practică a înființării claselor românești. Raportul din august întocmit de directorul Limberger era însă total negativ, de la insuficiența cadrelor și lipsa manualelor, la relativa pondere a copiilor români în școală. Numeroasele voci care contestau credibilitatea raportului au determinat intervenția Consiliului școlar al provinciei. Concluziile sale rememorate în Anuarul școlii din 1914 erau:

1. “avându-se în vedere că absolvenții școlilor populare sătești nu au cunoștințe îndestulătoare de limbă germană să se facă încercarea cu paralelizarea celor două clase dintâi, astfel ca într-o secție să se aplice limba germană, iar în a doua limba română ca limbă de instrucțiune;
2. în clasele paralele românești să se numească numai profesori care cunosc pe deplin amândouă limbile, germana și româna;
3. la toate materiile să se deprindă terminologia germană și totodată să se sporească orele pentru învățarea limbii germane, în așa fel încât elevii români, înaintând în clasele superioare, să nu întâmpine prea mari greutăți”

Unica piedică majoră – finanțarea – își va găsi rezolvarea în urma demersurilor făcute de Consiliul școlar provincial pe lângă Consistoriul Mitropolitan Ortodox, la 23 februarie 1878.

Din nou, Fondul religios ortodox, prin atitudinea sa angajantă în a susține financiar demersul, a convins ministerul care emite ordinul de înființare a paralelelor românești cu numărul 1404 pe 23 februarie 1881 și emisul imperial nr. 6929 din 7 iunie 1881 (întărite prin emisul președintelui țării nr. 651 și cu sancționarea imperială din 4 februarie 1882) privind intrarea în vigoare din anul școlar 1881 – 1882. La aceste clase, examenul de Admitere se va da din limba română, calcul matematic și, uneori, religie, avându-se ca fundament ordinul ministerial 2370/14 martie 1870, invocat în decizia consiliului școlar nr. 980/4 august 1881.

Corpul didactic din anul 1885.

S. Protopovici I. Vîșni I. Orignaru Dr. Danchevici St. Sieturac G. Cosovici G. Mandicevski E. Malachowski
S. Marian V. Ilimbaș S. Isopescu Dir. St. Dracinschi I. Munteanu D. Isopescu I. Scharnigel
T. Bujor I. Flejșer I. Tiron C. Protopovici.

Sprijinitor prin autoritatea morală și susținător financiar prin Fondul Bisericesc, coautor al mării victorii de a ființa clase românești la Suceava, Mitropolitul Bucovinei Silvestru Andrievici Morariu își alătura vocea la a celor ce îndemneau poporul român să-și trimită copiii la învățătură mai înaltă. În „Foaia ordinăciunilor” (11/1881) adresa chemarea spre o conlucrare benefică pentru toți - profesori, părinți, elevi: „Presupunem, și nu suntem la îndoială, că domnii profesori la Gimnaziul din Suceava, fiind mai toți dintre fiii poporului..., cunoscându-și și îndeplinindu-și chemarea, vor dezvolta o lucrăvietate salutarie atât în privința învățământului în limba română cât și a conducerii părintești a școlerilor, ca lumina ce se va aprinde să nu se stingă, ear plantele ce se vor adăposti pe stratul de învățiemânt al claselor paralele române să nu vestejască, ci să crească și să înflorească spre lauda institutului și spre binele țării și al poporului acestei de Dumnezeu scutite Eparhii, din ale căria mijloace acesta gimnaziu mai cu seamă se suține.

Rămâne acuma ca părinții... să trimită de-a rândul la Gimnaziul din Suceava pre copiii lor ce au plinit școala poporală și arată talente pentru învățătura superioară. Și dacă unii din ei sunt lipsiți de mijloace să nu se plângă pentru sărăcie deoarece sunt stipendii sistemizate din Fondul Religionariu carile se vor acorda celor lipsiți, eară afară de aceasta se vor afla patrioți de țeară care, precum fac și până acum, pre școlerii cei sânguincioși îi vor ajutora cu cărți, cu staie și înseși merinde...”.

Șase obiecte (limba română, limba latină, religie, matematică, geografie, istorie naturală) urmau a se preda în limba română. Periodicul sucevean „Revista politică” marca în 1886 cu satisfacție momentul „Am salutată cu bucurie paralelele române și am început a lucra

pentru ele, desfășurând și arătând poporului însemnătatea lor... Este în interesul românilor bucovineni să apărăm acest institut și să lucrăm din răspuțeri pentru el...". În revista politică 11/1888 se afirma că „...la școlile mijlocii greco-ortodoxe din Cernăuți și Suceava profesorii de acum își cunosc misiunea cea înaltă, încredințată lor prin statutul de fundare. În zece ani de zile au scris 20 de cărți didactice, un lucru ce nici la o școală secundară din Bucovina nu-l vom putea afla,,.

Odată cu anul școlar 1884 – 1885, predarea în limba română se va extinde la tot cursul inferior, adoptarea sa în cel superior continuând abia din 1900. Venind în întâmpinarea elevilor, profesorii s-au dedicat elaborării de manuale, inexistente în Cisleitania Austro-Ungară. Copii din familii modeste, necunoscători ai limbii germane vor avea astfel porțița accesului la cultură; efect firesc aspirau la clasa I-a, în septembrie 1881, din cei 47 elevi, 32 fii de agricultori sau meseriași români. Reținerea unor familii de intelectuali își primea sancțiunea meritată în paginile „Revistei politice” (6/1886): „Sfătuind deci pe cei slabi de înger să-și trimită copiii la Berlin unde de bună samă vor deveni germani perfecți... iar de la adevărata noastră inteligență care crede în geniul marelui Traian... așteptăm cum că va ști a-și face datoria de români, nu îndemnând pe altul la un lucru și făcând însăși contrariu, ci dând pildă bună și insuflând curaj celor mai slabi”.

Ieșirea la pensie a directorului Limberger în 1883 a transferat și la acest nivel responsabilitatea asupra unui român – Ștefan Dracinschi (după un an de interimat a lui Ironim Muntean). Vacantarea postului de catihet va facilita venirea la Suceava a celei mai reprezentative personalități din colectivul didactic în toată istoria sa: preotul profesor Simion Florea Marian, reputat folclorist și etnolog, viitor membru al Academiei Române. Directorul Ștefan Dracinschi, de al cărui nume se leagă istoria școlii anilor 1884 – 1896, absolvent al Universității Vieneze, a fost un erudit în cunoașterea limbilor clasice, domeniu în care, împreună cu profesorii Ironim Muntean și Lazăr Vicol, va obține succese profesionale remarcabile. Misiunea sa va fi dificilă, surmontând disensiunile politice din colectiv între grupul filo-austriac și cel autonomist român, dar, încurajată de calitatea colegilor, de altfel recunoscută de autorități, ce vor promova pe Toader Bujor ca director de liceu la Cernăuți sau Constantin Mandicevschi, inspector școlar. Susținând drepturile de manifestare națională ale românilor, inclusiv prin activitatea școlară, inerent, Dracinschi a intrat în conflict cu inflexibilul inspector pro-austriac Karl Tumlriz care va impune demisia directorului în 1895. Desigur că a cântărit greu și atitudinea lui Dracinschi de susținere a muncii colegilor săi în editarea de manuale românești, condiție pentru buna desfășurare a cursurilor la clasele paralele; birocrațismul voit al autorităților care amâna cu anii aprobarea intrării în vigoare a

manualelor nu a descurajat. „Tipărirea și edarea acestor cărți stagnează cu totul. Ca exemplu: Istoria universală pentru clasele paralele s-a tipărit cu mare greu partea I încă prin august 1886, iar partea II și III stau acum de mai bine de trei ani de zile prin guvernul din Cernăuți și Ministerul din Viena și nu se pun în tipar... Iar tineretul se luptă fără cărți, și se înțelege că nu poate face propășiri... Bietul autor al acestor cărți de istorie, de unde va mai lua curajul să lucreze mai departe văzând munca sa aruncată dintr-un ungher în altul?” (Revista politică, 7/1888).

Vor apărea Istoria universală (Samuil Isopescul – 1886-1892), Citirea (Ștefan Ștefureac – 1885-1890), Religia (Constantin Andrievici), Geografia (Samuil Isopescu – 1882), Matematica (Samuil Isopescu – 1881, Constantin Cosovici – 1887), Istoria naturală (G. Bozdech, A. Dașchevici – 1885, C. Procopovici – 1887), Limba latină (L. Vicol, Euseb Popovici – 1896).

Necesitățile de natură materială pentru aceleași clase românești și-au găsit soluții în activitatea societății Școala Română, creată în 1883 de profesorul Ștefan Ștefureac împreună cu Tudor Ștefanelli, din dorința afirmării spiritualității românești. Direcțiile sale de acțiune, conform statutului, vor fi:

- a) încurajarea, sprijinirea și înființarea de școli primare și secundare;
- b) petiții și adrese către înaltul guvern, către corporațiunile și persoanele competente și chemate de a lucra pentru înaintarea învățământului; discutarea intereselor noastre școlare în foi și în alte publicațiuni;
- c) stipendii, premii și alte ajutoare materiale acordate școlarilor sărmani, dar bravi, zeloși și talentați;
- d) cumpărarea de cărți și de ustensile, editarea de cărți și publicațiuni didactice și folositoare pentru școlile primare și secundare (Revista politică 6/1890).

Societatea adresa apeluri repetate către “toți românii distinși, precum și către preoțimea și învățătorimea din țară să pună toate mijloacele în mișcare, a nu lăsa copiii talentați din poporul român în întunericul neștiinței. Beneficiarii principali vor fi gimnaziștii suceveni, dar și elevii ai pedagogului din Cernăuți, studenți din Cernăuți sau Viena. Pentru a sensibiliza și mai mult pe învățători în pregătirea și îndrumarea copiilor spre clasele românești ale gimnaziului sucevean, comitetul hotăra în 1886, premiarea anuală cu sume între 15 -50 florini a dascălilor ce au obținut prin copii rezultate frumoase la admitere. Printre cei premiați s-au aflat învățătorii George Nicoară din Băișești, George Popovici din Suceava, Eugenie Siretean din Boian, Alexandru Țăran din Mitocul Dragomirnei (Revista politică 11/1886, 3/1887, 20/1888, 18/1889).

Merite deosebite în acțiunile societății au avut profesorii Ștefureac, Dașchevici, Cosovici, Marian, Lazăr Vicol, Vasile Bumbac, învățătorul Andrei Pașcan, marii proprietari Dimitrie cav. D. Costin, George cav. D. Popovici, Constantin cav. D. Mârza, clericii Miron D. Călinescu, Emanuil Ciuntureac, Vasile Cocârlă, Veniamin Jacotă, funcționarii Anastasie Pridie, Ilie Zopa, Ioan Luță. Cele mai active filiale se recomandau a fi cea de la Rădăuți – președinte prof. Ilie Cărăuș, Storojineț – V. Grigorovici, Câmpulung – T. Ștefanelli, Vatra Dornei – C. Scânteiuță, Cernăuți – M. Pitei etc. (Revista politică 22/1889, Gazeta Bucovinei 59,76,82).” Cu ocazia jubileului de 10 ani, se aprecia că peste 40 de învățători români și-au făcut studiile datorită ajutorului primit de la Școala română. Șaizeci și doi tineri au putut urma cursurile Universității din Cernăuți și Viena între 1884 – 1910 cu sprijinul său financiar.

Rolul major avut de Ștefan Ștefureac în funcționarea societății până la moartea sa în 1894 îi va atrage curând acuza de iredentism românesc; în cadrul unei cercetări disciplinare inițiată de consilierul Wagner era acuzat de „întemeierea și colaborarea la Societatea «Școala Română», care propagă românismul”. Faptul nu a scăpat publicației „Revista politică” (94/1993) care comenta: „Om liniștit ar fi fost dacă societăți școlare nu ar fi inițiat, dacă inteligența sa ar fi strâns-o în granițele unui simplu „schulmann” și nu ar fi gândit să contribuie și la apărarea și altor interese ale națiunii sale. Atunci ar fi fost pe placul acuzatorului”.

Recunoscând meritele fondatorului Societății alături de a altor inimoși români bucovineni, marele istoric A.D. Xenopol transmitea prin telegraf de la Iași cuvinte de aleasă prețuire la aflarea veștii despre moartea lui Ștefureac în 1893: „Școala a pierdut un eminent profesor, și mai mult decât atât neamul românesc a pierdut un român plin de iubire, de râvnă și devotament pentru el”. La dezvelirea monumentului ridicat în cimitirul orașului de către admiratorii săi, pe 9 iunie 1896, studentul Ioan Cuparencu dădea glas recunoștinței publice: „Acest bărbat a fost acela, care, în dulcea noastră Bucovină a lucrat la plantarea pomului conștiinței și culturii naționale și l-a crescut cu grija sa neadormită prin toată viața sa”.

CAROL I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională
REGE AL ROMÂNIEI

La țefi de-fate și entere: Sînătate.

*Supra raportului Ministrului Văstrei și Afacerilor
Străine, Cancelar și Căminului, sub. N. 5534*

Sau decretat și decretăm:

*Art. 1. Avem înțeles de Căminului Căminului, Permisiilor,
în calitate de Oficiu, u. C. și Directul S. Lariu, u. C. I.,
profesor la liceul din Suceava, membru al Academiei
Române.*

Sprijinită și de „Revista politică”, al cărei redactor responsabil era Simion Florea Marian, Școala română s-a manifestat energic pentru generalizarea învățământului în limba română la liceul sucevean și pregătirea de profesori, clerici, funcționari în scopul ridicării gradului de cultură al românilor. Între 1883-1903, societatea a tipărit circa 40 titluri de manuale didactice în limba română pentru școlile elementare și licee. Prin intermediul lui Simon Florea Marian, membru al Comisiei guvernamentale de cercetare al manualelor școlare scrise în limba română din Imperiu, responsabilii societății au contactat pentru colaborare și schimb de opinii autori de manuale și oameni de știință din România (Petru Poni) și Cehia (Jan Jarnik). După discutata cumpărare a tipografiei Otto Binder de către președintele societății Constantin Cosovici în 1903, preotul Marian reușea în 1906 să inaugureze internatul elevilor, punând în aplicare dispozițiile testamenatrelor ale donatorului Vasile Cocârlă.

Un loc aparte în istoria societății - și, desigur, a liceului - l-a avut donația în cauză a protopresviterului Vasile Cocârlă; noul internat de la Suceava, urma să rezolve problema cazării copiilor români; întreaga sa avere de peste 21500 florini a fost utilizată pentru cumpărarea și repararea unei clădiri aflată în bunăstare și astăzi.

Gestul unic al protopresviterului primea o înaltă apreciere din partea Mitropolitului Bucovinei care, prin scrisoarea datată 15 iunie 1893 spunea: „...prin fapta mărinimoasă și vrednică de urmare, ați depus jertfa cea mai binecuvântată pe altarul cultural al neamului nostru român”. Se alătură prin cuvinte de prețuire profesorul Vasile Bumbac în septembrie: „...Protopresviterul și-a ridicat un monument care covârșește jertfele noastre obișnuite. Poporul

român îl va glorifica în veci și în veci îi va fi mulțumitor pentru această jertfă de rară generozitate”. Recunoștința elevilor va fi și ea exprimată în ianuarie 1894 la înmormântarea de la Rădăuți a lui Vasile Cocârlă, prin gimnazistul Prelici: „Imaginea acestui părinte, care ne-a iubit cu o iubire nemărginită, ne vom întipări-o adânc în inimile noastre, însușirile și virtuțile lui alese le vom imita și astfel îi vom crea un cult cuvenit în inimile noastre”.

Un vechi deziderat al sucevenilor a fost ridicarea unui edificiu corespunzător îndeplinirii misiunii școlii. Condițiile de desfășurare a cursurilor în primele decenii de la înființarea Gimnaziului Superior erau descurajante. „Revista politică” din 1 octombrie 1887 reflecta starea de profundă nemulțumire față de inerția forurilor responsabile: „Gazetele din Viena ne aduc știrea îmbucurătoare că ministrul de culte și instrucțiune, d-l dr. Gautsch, în primele zile ale lunii octombrie va vizita și Bucovina... D-l ministru vizitează Cernăuțiul și Rădăuțiul, iar de suceveni nici habar n-are, pare că n-ar ști ce institut este în Suceava! Suntem în drept a fi indignați... cine nu știe în ce borți ticăloase mizerează profesorii și studenții gimnaziului din Suceava? Nu a fost însuși guvernatorul țării în anul trecut și inspectând cu deamănuntul... a recunoscut ... că mizeria e la culme? Și ce s-a făcut?...nemică!”

Anul școlar 1895/1896 se deschidea însă într-un nou local care impune și astăzi în arhitectura orașului, renunțându-se după 35 de ani la vechea clădire mică și insalubră. Prin contribuția colectivă a statului, primăriei și, mai ales, a Fondului religios, s-a colectat suma impusă prin deviz, de 108 mii florini. Își reuneau eforturile Primăria (ce oferea locul și 15.000 de florini), statul (cu o alocare de 15.000 florini) și Fondul religios ortodox-oriental (cu o donație de 78.000 florini). Impresionantă prin aspectul ei, clădirea a fost însă amplasată într-un loc nepotrivit: cu frontul la o stradă îngustă (unde se va monta și o cale ferată), cu spații adiacente insuficiente (3588 m²), pe un teren aluvionar ce va face mai târziu mari probleme de inundare a subsolului; consolidarea zidurilor cu bare metalice în 1906 a reușit să oprească fisurarea.

În imediata sa apropiere, pe locul parcului vecin casei memoriale „Simion Florea Marian” se va amenaja grădina botanică a școlii, arendată în 1900 de către Comuna Suceava Fondului bisericesc ca susținător al instituției pentru aprofundarea cunoștințelor primite în clasă. Amenajată de grădinarul Universității Cernăuți dr. Baner, va fi întreținută cu grijă 30 de ani de profesorii C. Procopovici, L.Tomoioagă, dr. M. Gușuleac, M. Polocușeriu.

Inaugurarea noului local a avut loc la 19 noiembrie 1895, în prezența guvernatorului conte Göess, a consilierului consistorial George de Reus – Mîrza, a directorului interimar Ironim Muntean. Construcție masivă în stilul inconfundabil al secolului al XIX-lea ce a

modernizat aşezările urbane prin edificii grandioase, clădirea înălţată pe trei nivele impresionează şi contribuie la a da Sucevei argumentul consistenţei trecutului citadin.

Primii zece ani de existenţă a liceului în noul local s-au derulat sub conducerea directorului Ştefan Repta, bun administrator, dar şi susţinător al culturii naţionale prin activitatea de instrucţie şi educaţie. În mod frecvent a intervenit pentru a demonta opoziţia autorităţilor provinciale la participarea la şedinţele Academiei de la Bucureşti a savantului Simion Florea Marian, profesor al liceului (cel despre care Haşdeu spunea: “Singurul etnograf român... în adevăratul sens al cuvântului, care să fi răzbit în toate unghiuleţele, fie cât de ascunse din traiul, din cugetul, din simţirea poporului român”). După 40 de ani de serviciu la liceul sucevean, colegii au sărbătorit ieşirea la pensie în 1904 a inimoşilor profesori în iluminarea tineretului românesc, Dimitrie şi Samuil Isopescu, urmaţi curând de Ironim Muntean şi Vasile Bumbac. Un nume în devenire pe scena Întregirii de la 1918 şi a vieţii politice interbelice se va alătura profesorilor şcolii: Ion Nistor, venit în august 1904 de la liceul din Cernăuţi.

Noul director al şcolii numit prin pensionarea lui Ştefan Repta din 1907, Constantin Cosovici, va stimula remarcabilul efort al profesorilor de editare de manuale. În 1913 aproape toate manualele necesare claselor paralele apăruseră şi erau deja folosite în nou înfiinţatele clase româneşti din Cernăuţi, Rădăuţi, Câmpulung. Alături de cele anterior apărute, în primii ani ai secolului XX apăreau manualele de fizică (C. Cosovici), Botanică (C. Procopovici), Aritmetică (D. Isopescu), Literatură germană şi latină (Gherasim Buliga), Gramatică şi Dicţionar latin (Lazăr Vicol), Geometrie (Emanoil Antonovici), Limba latină şi Matematică (Euseb Popovici). Majoritatea lor s-au tipărit în tipografia şi pe cheltuiala societăţii Şcoala Română. Unele nu au văzut însă lumina tiparului, fiind interzise de cenzura imperială ca materiale de subminare a fidelităţii imperiale; aceasta a fost soarta cărţilor de cetire ale lui Euseb Popovici, axate pe texte din istoria românilor şi ilustrate prin citate din Nicolae Iorga, cunoscut susţinător al idealului întregirii. Profesorii şcolii au înţeles că nu vor putea impune integral şi imediat programul afirmării naţionale; erau însă încurajaţi de înscrierea periodică a noi succese. O victorie obţinută în 1902 era predarea, şi în ciclul superior, deocamdată, a trei obiecte în limba română (religia, limba latină, limba română) – cu un total de 10 din 27 ore săptămânale. Societatea Şcoala română s-a axat în perioada imediat următoare pentru extinderea în aceeaşi predare şi a limbii eline, deziderat, din păcate nerealizat.

Prilej de manifestare a sentimentelor naţionale de ataşament faţă de valorile afirmate în statul român la care se simţeau parte inseparabilă, serbările bacalaureaţilor dădeau măsura maturităţii politice a tinerilor. Revista „Patria” (80/1910) aprecia cadrul organizatoric

predilect: poziția tutelară a trei tablouri decorate cu panglici tricolore – Mihai Eminescu, Ciprian Porumbescu, Nicolae Iorga - cu încărcătură simbolică complementară în făurirea profilului spiritual al absolvenților; chipurile luptătorilor pentru limba română – Constantin Morariu, Grigore Filimon, a omului politic Ion Brătianu se asociau ca model de acțiune. „Iar cei mai mari capi ai românilor: Ștefan și Mihai, capii politici și mitropolitul Silvestru, capul bisericii, din al cărui sân se nutrește Gimnaziul din Suceava, șopteau parcă într-un gând: «Copii, acum vă petreceți, dar mâine să nu uitați, de datoria vieții voastre, în voi e nădejdea neamului și a bisericii»”.

Din 1912, profesorii români declanșează ofensiva împotriva învățământului hibrid româno-german; la 16 februarie 1913, reuniți în aula liceului de stat din Cernăuți, la inițiativa lui Eusebie Popovici, președinte al societății “Școala Română”, cer predarea exclusiv în limba română la toate școlile secundare bilingve. Abia unirea din 1918 va înfăptui însă acest vis.

Corpul profesoral sucevean, compus pentru prima dată doar din români, menținea la începutul secolului XX buna tradiție a unei elite intelectuale din care trei au fost promovați ca universitari (dr. Ion Nistor, dr. Victor Moraru, dr. Alexandru Ieșan), zece au devenit directori (printre care: C. Procopovici, G. Tofan, V. Burduhos, E. Antonovici), iar Laurentie Tomoioagă va deveni după Unire director general al învățământului în Bucovina.

Anii primului război mondial au fost ani de speranță în înfăptuirea Întregirii, iar măsurile dictate de suspiciune asupra românilor din partea autorităților privind loialitatea față de Imperiu erau justificate. Avantajele materiale și dispensele oferite profesorilor și elevilor nu le-au cumpărat conștiința datoriei față de națiune. Demni urmași ai lui Ciprian Porumbescu, fost elev al liceului, care, în 1871 la Serbările panromânești de la Putna cântase “Daciei întregi”, au fost întemnițați de către autoritățile austriece pentru activitate antistatală Severian Procopovici, Gheorghe Palamarescu, Eusebie Cozmiuc, Simion Ivanovici. Trecând ilegal granița în scopul angajării voluntare în armata română, vor muri pe câmpul de onoare elevii eroi Ion Grămadă, Lascăr Luția, Ambrosie și Silvestru Micuțariu, Dumitru Mihalaș, Vasile Popescu, Teodor Turtureanu, ale căror corpuri se odihnesc la loc de cinste în cimitirul oarșului. Alți foști elevi s-au aflat în armata română, luptând pentru înfăptuirea idealului național; printre ei, lt. Ion Hurjui, lt. Lazăr Țibulcă, slt. Mihail Boca. Sugestivă este cererea de obținere a unui certificat adresată directorului de către dr. Vlad Bănățeanul, conferențiar la Universitatea din Cernăuți, eliminat în 1918 „fiindcă (spune el) m-am înrolat ca voluntar în armata rusă, în urma cărui fapt am fost arestat și judecat de Curtea Marțială din Lemberg”.

În contextul apariției trupelor ruse în oraș în 1915, din considerente tactice, a fost numit director catihetul ortodox dr. Erast Tarangul, exponent al aceleiași religii cu invadatorii. La revenirea austriecilor, elevii au fost mobilizați la acțiuni publice de manifestare a fidelității față de imperiu. Revenirea rușilor provoacă noi schimbări la cârma școlii, iar intrarea României în război a permis, cu accept rus, o manifestare națională la Cetatea de Scaun, unde au vorbit mai mulți profesori ai Gimnaziului.

La 1 decembrie 1916, noul director Gh. Palamarciuc a primit aprobarea rusă pentru redeschiderea cursurilor (numai în limba română); limba germană urma a fi înlocuită cu franceza. Revenirea austriacă va aduce cu sine grave pedepse asupra profesorilor „trădători” și a elevilor.

Războiul a afectat bunul mers al învățământului; datele se decalează, orașul este adesea sub ocupație militară, iar un an școlar este suspendat; directorii sunt schimbați, cazurile de colaboraționism sunt pedepsite după schimbarea ocupantului, manualele sunt cenzurate, clădirea devine temporar cazarmă pentru soldații ruși.